

4. SEMESTER - HOLD 17-3 – EFTERÅR 2018

Sidst opdateret den 01.01.18 – 3. version (Montanagade > Ryesgade den 31. aug. til 2. sept.; 26. til 28. okt.)

Sidst opdateret den 15.09.17 – 2. version (Temadag med Susan Hart den 5. november)

Sidst opdateret den 15.07.16 – 1. version (Første udkast) -

Introduktion til semesterplan

Træningsgrupper og referater

Træningsgrupperne mødes (obligatorisk) minimum 3-4 gange pr. semester med referatpligt. I alt minimum 18-24 timers obligatorisk arbejde med mødepligt i træningsgrupperne. Træningsgrupperne skal arbejde med 1-2 terapeut-klient-øvespositioner hver gang de mødes, samt diskutere den obligatoriske litteratur. Møderne skal afholdes mellem de enkelte undervisningsgange og må ikke afholdes som en samlet blok henover en forlænget weekend eller i en ferie. **Se studieordningen for struktur og formalia.**

Fokuspunkterne er at sætte sig ind i begrebsapparatet, samt at forholde sig personligt til det teorien - genkender jeg mig selv eller nære relationer i det læste? Hvordan påvirker det læste mig? Spørgsmål til teorien kan bringes op i plenum.

Træningsgruppearbejdet tager afsæt i form og struktur kendt fra undervisningen og gæsteklientarbejde. Vælger gruppen at arbejde med andet (evt. presserende problemstillinger), da redegøres der i referatet herfor.

Fokus for gruppereferaterne er ikke en nøjagtig og minutøs gengivelse af mødet i træningsgruppen. Fokus for referatet skal være:

- Hvad tager jeg med fra dette træningsgruppemøde?
- Hvad fylder mest?
- Er der noget (personligt) jeg har brug for at tage op med underviseren ved næste undervisning?

OBS! Referaterne er en orientering til underviserne. Underviserne giver ikke eksplicit feedback på de enkelte referater. Det er gruppens ansvar, at bringe temaer/problemstillinger ind i undervisningen. Referentens rolle er at samle de enkelte deltagers bidrag, og sende disse samlet (i alt max 1,5 sider). Overholdes ovenstående formalia for referatets omfang og indhold ikke, da afvises referatet.

Der afleveres gruppereferater til følgende undervisere, samt administrationen:

• Anita Knapek	anitaknapek@yahoo.dk
• Claire Neger	claire@claireneger.dk
• Kim Nygaard	mail@kimnygaard.dk
• Kurt Rasmussen	kurtr@kurtr.dk
• Administration (Niels Møller)	info@piaa.dk

Tider og temaer

Undervisningen afholdes fredage og lørdage fra kl. 10.00 - 17.00, søndage fra kl. 10.00 - 16.00. Frokost afholdes kl. ca. 13.00 - 14.00. Der tages udgangspunkt i dagens undervisningstema som en vejledende overskrift for dagens forløb.

Vælger en underviser at afvige fra semesterplanen, da skal der sendes en formålsrettet mail herom til holdet, så eventuelle misforståelser undgås. Denne mail sendes Cc til øvrige undervisere og uddannelsesleder.

Litteraturangivelser & pensum

Under hvert tema er der angivet anbefalet obligatorisk og supplerende litteratur til den enkelte undervisningsweekend fra de bøger der er pensum og angivet i bunden af semesterplanen.

Forum

Forum fungerer primært som bibliotek og database, hvorfra der kan downloades materiale og slides.

Der refunderes ikke for deltagerfravær). Ret til ændring af semesterplan forbeholdes.

4. + 5. august

Kim Nygaard

Søndergade 64

Obligatorisk Litteratur

- *Den gode opgave, opgaveskrivning på videregående uddannelser*, Rienecker, Lotte og Jørgensen, Peter Sray, Samfundslitteratur ISBN 87-593-0865-6.

Supplerende litteratur

- Fog, Jette, *Saglig medmenneskelighed*, Hans Reitzels Forlag 1998, siderne 223 – 309, samt afsnit 14 Terapeuten.
- Yalom, Irvin D. *Terapiens Essens*, siderne 77 - 145

Gæsteklienter

- Medbring gerne gæsteklienter – koordineres med dagens underviser

Tema nr. 1. - Hvad forventes af 2. års opgaven?

- Gennemgang af metode, kriterier og regler for opgaveskrivning.
- Øvelsesarbejde i forbindelse med opgaveskrivning.

2. års opgave kan fra og med den 1. oktober downloades fra forum – eller studieordningen

Opgaven skal afleveres senest den 5. november – og sendes pr. brevpost til:

Overgange v. Kim Nygaard	Kurt Rasmussen
Fuglsangvej 10 A	Ormedamsvej 3
8220 Brabrand	8660 Skanderborg

Opgaven sendes tillige på mail til administration (Niels Møller)

info@piaa.dk

Evaluerings af medstuderende

Ved semesterets indledning vælger de studerende selv en medstuderende fra én af de øvrige træningsgrupper, som de skal lade sig evaluere af til eksamen. Hver studerende kun evaluere én medstuderende.

Tema nr. 2. - Gæsteklienter

Psykoterapeutisk arbejde med gæsteklienter. **Der kan sættes klienter på lørdag 14.30 og søndag kl. 10.30.** Klientkoordinator skal kontakte underviseren senest en uge før weekenden, med henblik på, hvem holdet skal arbejde med.

31. august + 1. + 2. september

Anita Knapæk

Ryesgade 29, 3. sal

Obligatorisk Litteratur

- Yalom, Irvin: "Eksistentiel psykoterapi", Kapitel: Døden Siderne 37 – 173
- Levine, Peter A. (2017), Traume og hukommelse, Hans Reitzels Forlag

Supplerende litteratur

- Davidsen-Nielsen, Marianne & Leick, Nini, *Den nødvendige smerte*, Socialpædagogisk Bibliotek
- Levine, Peter A. (2008), *Den Tavse Stemme*, Hans Reitzels Forlag
- Yalom, Irvin (2008): "Som at se på solen – at leve med døren"

Tema - Tab & Traume – Grundprincipper i bearbejdelse af tab og traume

Formål

For at kunne arbejde med andres tab, er det nødvendigt at have kendskab til og have bearbejdet sine egne. Vi skal denne weekend arbejde med udgangspunkt i jeres egne tab. Hvordan bliver vi eksistentielt ramt, når vi lider tab? Rammen bliver en sorggruppemodel, som er skildret i "Den nødvendige smerte". Dagene vil forløbe med personligt arbejde i disse sorggrupper.

Vi gennemgår grundprincipperne i selve det terapeutisk sorgarbejde med klienter senere i uddannelsen (på 3. år), hvor fokus vil være på terapeutens rolle i psykoterapeutisk sorgarbejde.

Indhold/teori:

Se obligatorisk litteratur.

Metode

Kort oplæg fra underviseren. Undervisningen vil centrere sig omkring en forholde sig til den obligatoriske litteratur og individuelle processer. Teorien kobles til egne erfaringer og indsigter. Øvelser af terapeutiske processer, der tager afsæt i den obligatoriske litteratur, for at træne den studerendes refleksion og opmærksomhed på egne processer i relation til klient eller gruppe.

29. + 30. september

Sten Byriel

Søndergade 64

Obligatorisk Litteratur

- Christine og Sten Byriel: Se mig! – Hør mig!

Supplerende litteratur

- Ingen

Gæsteklienter

- Ingen

OBS! Forberedelse

- Forbered en sang/et vers der betyder noget for dig at synge. Det kan være en salme, vise eller børnesang. Påklædningen skal være afslappet, så det er nemt at bevæge sig.

Tema - Stemmen i terapi ved Sten Byriel

Operasolist på det Kongelige Teater og censor på Musikterapeutisk Institut / Aalborg universitet

Mål med kurset

- · At udvikle den studerendes evne til at bruge stemmen optimalt i det terapeutiske arbejde.
- · At skabe bevidsthed om sammenhænge mellem kropsvaner og stemmebrug, og udvikle koordinationen af disse til gavn for den studerendes terapeutiske udtryk.
- · At skærpe sensitiviteten over for såvel egne som andres krops- og stemmeudtryk.
- · At nå størst mulig grad af autenticitet.

Den studerendes arbejde på kurset:

Undervisningen er af praktisk-fysisk karakter. Den studerende skal afprøve eksperimenter, øvelser og træning og være villig til at give og modtage respons i gruppen på de introducerede eksperimenter og lære i kraft af gruppen.

Beskrivelse af undervisningens indhold:

Ved en fysisk gennemgang af kroppens indflydelse på den endelige lyd udforskes og defineres væsentlige områder som:

- grounding
- fysisk kropsholdning
- kropsstøtte
- den dybe vejrtrækning
- balance

- sprogudviklingen
- det abstrakte sprogs begrænsning
- det nonverbale sprogs mulighed for følelsesudtryk
- glædens-, sorgens-, seksualitetens – og vredens lyd
- koblingen fra det oprindelige ursprog til dansk
- forståelsen af nødvendigheden for kroppens tilstedeværelse i det talte sprog
- stemmens naturlige leje
- sangstemmen
- fysiske og psykiske årsager til begrænsning i lydudfoldelse
- kunstnerisk fortolkning – fantasi

Der arbejdes i gruppe, med individuelle korrektioner og anvisninger.

Ved undervisningens afslutning har hver af de studerende fået lejlighed til at mærke, hvordan deres stemme fungerer optimalt i forskellige sammenhænge, og de har fået en teknik, der gør dem bevidste om, hvorledes de kan styre deres vokale udtryk i den retning, de anser som rigtigst, selv i stressede, og i terapeutiske sammenhænge vanskelige situationer.

Teorigrundlaget for undervisningen er:

- Poul Newham
- Alexander Lowen
- Oren Brown
- Susanna Eken

26. + 27. + 28. oktober

Claire Neger

Ryesgade 29, 3. sal

Obligatorisk Litteratur

- Fog, Jette *Saglig medmenneskelighed*,. Grundforhold i psykoterapien, Hans Reitzels Forlag, 1998:
  - o Afsnit 3. Adskilt i forbundethed, siderne 53 – 91
  - o Afsnit 7. Rammer og rammebetingelser, 151 – 177.
  - o Afsnit 10 En bro mellem to sind, siderne 206 - 231

Supplerende litteratur

- o Ingen supplerende litteratur anført

Gæsteklienter

- o Medbring gerne gæsteklienter – koordineres med dagens underviser
- o Klientkoordinator skal senest 1 uge før undervisningen afholdes kontakte underviser og meddele hvem der kommer som klienter til weekenden.
  - Lørdag eftermiddag: gæsteklient kl. 14.30
  - Søndag formiddag: gæsteklient kl. 10.30

Tema - Gruppeeftersyn

Gruppeeftersyn

Lørdag formiddag: Vi skal arbejde med træningsgruppernes funktion og relation.

Tema - Gæsteklienter under direkte supervision

Gæsteklienter

Mandag d. 5. november 2018

Susan Hart

**Konferencesalen
Storcenter Nord
Finlandsgade 17
8200 Aarhus N
Klokken 10.00 – 17.00**

Susan Hart er cand. psych. og specialist i psykoterapi og specialist og supervisor i børnepsykologi. Hun har udviklet psykoterapeutiske teorier og metoder baseret på den neuroaffektive udviklingspsykologi og holder kurser både i Danmark og internationalt.

Obligatorisk Litteratur

- Ingen obligatorisk litteratur

Supplerende litteratur

- Hart, Susan (2011), *Neuroaffektiv psykoterapi med børn*, Gyldendal Akademisk
- Hart, Susan (2012), *Neuroaffektiv psykoterapi med voksne*, Gyldendal Akademisk

Tema - Neuro-affektiv udvikling og psykoterapi

INDHOLD

På kursusdagen vil vi gennemgå de neuroaffektive kompasser, for at få et ”navigationsredskab” til at tilrettelægge et behandlingsforløb i forhold til børn, unge, familier og voksne indenfor den nærmeste udviklingszone.

FORMÅL

Formålet med denne temadag er at give deltagerne en grundlæggende forståelse af neuroaffektiv udviklingspsykologi i den terapeutiske proces, og kunne integrere en neuroaffektiv forståelse og metode i sit arbejde. Hjernen interagerer med omgivelserne gennem samhørighedsoplevelser og ressourcer og vanskeligheder udvikles i et tæt samspil mellem miljø og medfødte forudsætninger.

BAGGRUND

Neuroaffektiv psykoterapi tager sit udgangspunkt i den kendsgerning, at det er denne interaktion, der modner de personlighedsmæssige strukturer. Personlighedsudvikling foregår på tre hierarkisk forbundne niveauer i nervesystemet, nemlig gennem kapaciteten til arousal-regulering, affektafstemning og mentalisering. Neuroaffektiv udviklingspsykologi bygger bro mellem tilknytningsteori og nyere hjerneforskning og forklarer, hvordan synkroniseringsprocesser på dybereliggende personlighedsniveauer i den psykoterapeutiske kan modnes.

14. + 15. + 16. december

Kim Nygaard
Kurt Rasmussen

Søndergade 64. 2. th.

Obligatorisk Litteratur

- Løvlie Schibye, Anne-Lise (2005), Relationer – Et Dialektisk Perspektiv
  - Kapitel 11: Mod en forståelse af et terapeutisk sprog
- Yalom, Terapiens Essens, 145-155

Supplerende litteratur

- Ingen supplerende litteratur angivet

Gæsteklienter

- Ingen

Tema - Afslutning på den 2-årige grunduddannelse / evaluering af skriftlig opgave

Indledning

Andet års eksamen består af henholdsvis en skriftlig opgave, samt en fagpersonlig evaluering der gennemføres ved 4. semesters afslutning. De studerende evalueres (i forholdet én til én) af hinanden, samt af de to undervisere der varetager semesterafslutningen.

Formål

Formålet med andet års eksamen (skriftlig opgave + evaluering) er at følge (og videreudvikle) den studerendes faglige og personlige proces. Herunder evne til teoretisk fordybelse i pensum (obligatorisk litteratur), fagpersonlige udvikling og terapeutiske færdigheder, integrationen af teoretisk viden i tanke og handlingsmønstre, samt at den studerende kan analysere og perspektivere pensum i forhold til eget personligt arbejde med anvendelse af relevant teori som optik.

Ydermere vægtes de faglige og personlige udfordringer ved at give og modtage (potentielt vanskelig) personlig feedback – uanset om denne feedback måtte have positivt eller negativt fortegn.

Formålet med 2. års eksamen er baseret på formålsbeskrivelsen for den 2-årige grunduddannelse (jf. kapitel 1., stk. 1.)

Indhold / teori

Overordnet arbejdes der ud fra foregåendes semestrets obligatoriske litteratur og temaer med, samt dagens obligatoriske litteratur temaer.

Metode

Der tages udgangspunkt i gensidig evaluering studerende imellem og selvevaluering, samt en evaluering fra underviserne. Evalueringen tjener til at følge og stimulere de studerendes faglige og personlige udvikling, herunder:

- at integrere egen subjektiv opfattelse med andres subjektive opfattelser / objektive iagttagelser
- evne til kommunikere og modtage potentielt svære og sårbare personlige meddelelser

a) Træningsgruppen - skal på sidste gruppemøde inden den afsluttende undervisningsweekend have forholdt sig til indbyrdes relationer gennem følgende spørgsmål:

- Hvad har jeg lært af dig?
- Hvad har været svært for mig i min relation til dig?
- Hvad er min egen andel af det?

Materialet fra træningsgruppen er med til at *danne baggrund* for den faglige og personlige evaluering den studerende foretager af sig selv. Ved at have vores egen personlighed og ditto psykiske udvekslinger som genstandsfelt for vores opmærksomhed, trænes den fagpersonlige relationskompetence, herunder evne til kontakt (med sig selv og andre), samt på en assertiv måde at udtrykke hvad vi oplever, tænker og mærker. Der skal ikke fremsendes noget referat/materiale vedr. dette til underviserne.

b) Selvevaluering – der (inden undervisningen afholdes) skal udarbejdes på baggrund af følgende spørgsmål og som fremføres i plenum:

- Hvad har betydet mest for mig igennem de to studieår?
  - egne temaer/eget arbejde/andres personlige arbejde/ undervisning
- Hvordan har jeg udviklet mig i forhold til min fagpersonlige målsætning
- Hvordan vurderer jeg min parathed til at påbegynde superviseret arbejde som psykoterapeut?
- Hvad synes jeg, at jeg kan håndtere, og hvad er svært for mig? – Giv eksempler herpå
- Hvad har jeg brug for at udvikle fremover, fagligt som personligt?

Tidsrammen for selvevalueringen 10 minutter pr. studerende

c) Evaluering af medstuderende - studerende skal evaluere hinanden. Den studerende lader sig evaluere af en medstuderende fra én af de øvrige træningsgrupper. Den studerende vælger selv hvem de vil evalueres af. Den samme person må ikke evaluere mere end én medstuderende. Valget skal ske inden evalueringsweekenden, så den der skal give feedback har mulighed for at forberede sig. Fordelingen af hvem der evalueres af hvem koordineres af holdrepræsentanten uden for undervisningstiden.

Tidsrammen for gensidig evaluering er 5 minutter pr. studerende

Holdrepræsentanten sender, senest 2 uger før den afsluttende undervisningsweekend en liste over hvem der evaluerer hvem til de to undervisere der er ansvarlig undervisningen denne weekend.

d) Evaluering fra undervisere - den studerende evalueres af to undervisere med udgangspunkt i den skriftlige eksamensopgave, samt den fagpersonlige målsætning sammenholdt med den aktuelle selvevaluering. Underviserens evaluering af den studerende skal indeholde et læringsperspektiv for fremtidig udvikling.

Den personlige evaluering fra underviserne gives ikke på skrift. Derfor kan hver studerende med fordel vælge én eller to "referenter", der tager referat af det materiale evalueringsprocessen afføder.

e) Bedømmelse af 2. års skriftlige opgave - den skriftlige opgave gives vurderingen bestået eller ikke bestået. Giver bedømmelsen ikke bestået, da vil den studerende få besked herom inden den afsluttende undervisningsweekend afholdes. Der aftales hvorledes opgaven kan udbygges/ændres eller omskrives, således at godkendelse bliver mulig. Dato for ny aflevering fastsættes.

Begge undervisere giver en kort skriftlig feedback på den skriftlige eksamen. Denne feedback vil indeholde en kort kritik af opgaven, samt fokuspunkter for læringsperspektiv og fremtidig fag-personlig udvikling..

Orientering vedr. brug af eksterne lokaler på Ryesgade 29, 3. sal

Lokalerne er beliggende på adressen Ryesgade 29, 3. sal, der ligger mellem Århus Hovedbanegård og PIÅ. Fra Banegården er der cirka 1-2 minutters gang til lokalerne på Ryesgade.

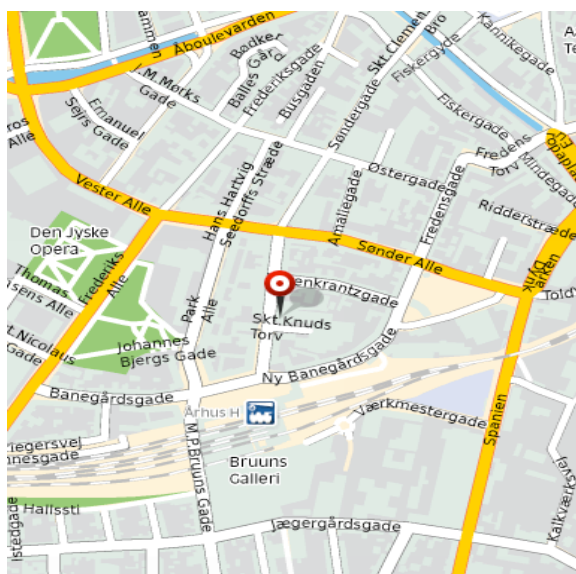
Det er dagens underviser der har nøgle og låser op. Det er tilladt at bruge venterum og regnskabslokale som grupperum. Er regnskabslokalet mod forventning låst, da ligger nøglen i øverste skuffe i personalekøkkenet

I tilknytning til undervisningslokalet er der et køkken inklusiv køleskab.

Det er vigtigt, at I stabler stolene i undervisningslokalet og frokoststuen (grupperum) efter endt undervisning. Dette da der er rengøring umiddelbart efter I forlader lokalerne.

NB: At stolene evt. er sat frem når I kommer er ment som en hjælp til Jer - ikke et resultat af, at andre har glemt at stable dem.

OBS! Der er rygeforbud i hele opgangen. Rygning er derfor kun tilladt i gården eller på gaden

LITTERATURLISTE 4. SEMESTER

Evt. udgået litteratur kan downloades via forum. Hvis ikke den udgåede litteratur findes på forum, skriv da en mail til Niels Møller på info@piaa.dk

NB: Identisk litteratur kan gå igen og optræde under forskellige temaer. Dette er ikke en fejl.

Obligatorisk litteratur & pensum

Bowlby, J. (2008), *En sikker base – tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*, 7. oplag. Det lille Forlag

Byriel, C. & Byriel, S. (1995), *Se mig! – Hør mig!* C.A Reizel
Kan downloades fra Forum som PDF

Fog, J. (1998), *Saglig medmenneskelighed. Grundforhold i psykoterapien*, Hans Reitzels Forlag

Levine, Peter A. (2008), *Den Tavse Stemme*, Hans Reitzels Forlag

Levine, Peter A. (2017), *Traume og hukommelse*, Hans Reitzels Forlag

Løvlie Schibye, Anne-Lise (2005), *Relationer – Et Dialektisk Perspektiv*

Rienecker, L. & Jørgensen, P.S. (2010), *Den gode opgave, opgaveskrivning på videregående uddannelser*, 3. udg., 4. opl.. Samfundslitteratur

Supplerende litteratur

Byriel, C. (2003), *Mor, far og alle de andre, børns oplevelse af skilsmisse*. Aschehoug
Kan downloades fra Forum som PDF

Davidsen-Nielsen og Leick (2001), *Den nødvendige smerte*, Socialpædagogisk Bibliotek.

Juul, J. & Jensen, H. (2011), *Pædagogisk Relationskompetence*, 3. udgave, 4. oplag. Apostrof

Levine, Peter A. (2008), *Den Tavse Stemme*, Hans Reitzels Forlag

Yalom, I. (2009), *Terapiens essens*, Gyldendal, 2. udgave. Hans Reitzel

Yalom, I. (2009), *Eksistentiel psykoterapi*. Hans Reitzel

Yalom, Irvin (2008): ”Som at se på solen – at leve med døren”

Vedfeldt, Ole (2007), *Drømmens dimensioner*, Gyldendal